

TONOS INNSPILL TIL NOU 2025:7 MUSIKKLANDET

Høringsuttalelse til Kultur- og likestillingsdepartementet
14. november 2025

OM TONO

TONO ble stiftet i 1928 og er et non-profit samvirkeforetak som eies og styres av komponister, sangtekstforfattere og musikkforlag. TONO forvalter de økonomiske opphavsrettighetene i deres musikkverk, og gir lisens til bruk av beskyttet musikk i det offentlige rom mot betaling. TONOs økonomiske resultat overføres til rettighetshavere i musikk som har blitt fremført offentlig i Norge og utlandet. TONO har mer enn 44 000 medlemmer og representerer også millioner av internasjonale opphavere.

INNLEDNING

TONO berømmer regjeringen og Musikkutvalget for et helhetlig og grundig bilde av musikkens rolle i samfunnet, som gir et viktig kunnskapsgrunnlag for en flerstemt og framtidsrettet musikkpolitikk. TONO ønsker med sitt innspill å bidra til at regjeringen følger opp NOU 2025:7 med tiltak som styrker opphaverne, hele verdikjeden og norsk musikkøkonomi for framtiden.

TONOS HOVEDPRIORITERINGER

TONO legger i sitt innspill vekt på følgende syv prioriterte områder:

1. Opphavsrett og kollektiv forvaltning (kap. 14, 15.1.3, 17 og 18)
2. Kunstig intelligens (kap. 15.1.6, 17 og 18)
3. Musikk i spill (kap. 15.1.3)
4. Konsertøkonomien (kap. 15)
5. Samisk musikk og minoritetsmusikk (kap. 5 og 7)
6. Merverdiavgift (kap. 18.4)
7. Det norske komponistfond (kap. 12.1.5)

1. OPPHAVSRETT OG KOLLEKTIV FORVALTNING

Kapittel 14, «musikknæringen»

Musikk er både kultur og næring. Låtskrivere, komponister og tekstforfattere legger med sine verk grunnlaget for inntektene til musikere, artister, plateselskaper, konsertarrangører, kulturarenaer, managere, distributører mv. Kultur- og næringspolitikken må derfor bygge på en sterk opphavsrettslig beskyttelse av opphaverne og deres musikkverk. Like sentralt er det å sikre rammene for kollektiv forvaltning av opphavsrett, som gjennom 100 år har bidratt til rimelige vederlag og forenklet lisensiering for alle brukere av musikk. Opphavsrett og kollektiv forvaltning er avgjørende for å realisere vekstpotensialet i norsk musikknæring i årene framover.

En sterk norsk musikkøkonomi forutsetter at rettighetene forblir kollektivt forvaltet i Norge. Dersom rettighetshavere og selskaper flytter virksomhet ut av landet, svekkes både eksportinntektene og det langsiktige utviklingspotensialet. Det må derfor etableres konkurransedyktige skatte- og investeringsinsentiver som gjør det attraktivt å beholde opphavsrett og verdiskaping i Norge. I motsatt fall svekkes norske opphavere, norske virksomheter og statens inntektsgrunnlag. Det bør derfor også være en tydelig forutsetning for

virkemiddelapparatet for musikk eksport at virksomheter og rettigheter skal forbli i Norge, slik at verdiskapingen styrker norsk økonomi og musikkliv, og ikke flyttes ut av landet.

2. KUNSTIG INTELLIGENS

Kapittel 15, 17 og 18, «Opphavsrett og kunstig intelligens»

Kunstig intelligens endrer fundamentalt hvordan musikk lages, brukes og verdsettes. Digitalisering og globalisering endrer pengestrømmer og verdikjeder i musikkbransjen (kap. 15.1.6). Nye generative KI-tjenester kan produsere musikk og sangtekster i ubegrensede mengder, ofte trent på eksisterende opphavsrettslig beskyttet repertoar uten samtykke eller vederlag til rettighetshaverne. Dette medfører betydelig skade både på de økonomiske og kunstneriske forutsetningene for et levende norsk musikkliv.

Dersom store internasjonale KI-aktører uten videre kan utnytte norsk musikkrepertoar som gratis treningsdata, samtidig som de lanserer egne kommersielle «KI-låter» i konkurranse med menneskeskapte verk, svekkes grunnlaget for hele den verdikjeden NOU-en beskriver.

TONO støtter utvalgets anbefalinger om å styrke forståelsen av opphavsrett og verdiskaping i musikknæringen, men mener det må suppleres med en eksplisitt nasjonal politikk for kunstig intelligens og åndsverk. Denne bør bygge på tre hovedprinsipper:

- Samtykke før bruk: Trening av KI-modeller på opphavsrettslig beskyttet musikk forutsetter et samtykke fra rettighetshaverne, i tråd med EUs linje i KI-forordningen.
- Vederlag ved utnyttelse: Der musikk brukes til KI-opplæring eller generering i kommersiell sammenheng, har rettighetshaverne krav på rimelig og kollektivt forvaltet vederlag.
- Transparens og sporbarhet: KI-modeller og tjenester må pålegges å dokumentere og offentliggjøre hvilke verk som inngår i treningsmaterialet, og hvordan systemene skaper nytt innhold.

Dette samsvarer med de forslag som nå behandles i EU (Art. 53 og 106 i AI Act, CoP for GPAI models m.m.).

Utvalget etterlyser i kapittel 15.1.6 en bedre forståelse av pengestrømmer i musikknæringen. TONO understreker at de tradisjonelle fordelingsmekanismene allerede er under press. KI-utviklingen forsterker dette gjennom at lisensinntekter flyttes ut av landet når globale teknologiselskaper utnytter norsk repertoar uten avtale, samtidig som deres tjenester ikke rapporterer eller avregner bruk. Dette må møtes gjennom en nasjonal strategi for opphavsrett i KI-alderen, hvor myndighetene samarbeider tett med kollektive forvaltningsorganisasjoner om:

- utvikling av kollektive lisensmodeller for KI-bruk av musikk, etter nordisk modell
- utredning av lovfestet vederlagsrett for bruk av musikk i KI-opplæring
- etablering av norske data- og rettighetsregistre som kan sikre sporbarhet, attribusjon og transparens

Utvalget beskriver i kapittel 17 hvordan plattformmakt og algoritmer påvirker økonomien i musikklivet, men uten å adressere hvordan KI og anbefalingssystemer styrer hvilke verk som faktisk når ut. TONO anbefaler at musikkpolitikken ser algoritmisk styring som en rettighetspolitisk utfordring og stiller krav til transparens i KI-baserte anbefalingssystemer for å

ivareta mangfold og rettferdig vederlag.

Den norske modellen for kollektive rettigheter, som TONO forvalter på vegne av over 40 000 skapere, har vært en hjørnestein i hvordan verdier skapes og fordeles i musikknæringen. KI utfordrer dette systemet på grunnleggende vis. TONO oppfordrer derfor departementet til å innarbeide tydelige tiltak for opphavsrett og KI i oppfølgingen av NOU 2025:7, samt støtte utviklingen av kollektive lisensløsninger for KI-bruk av musikk og sikre at norsk lovgivning speiler EUs kommende krav til samtykke, transparens og vederlag, i tillegg til å etablere en tverrdepartemental strategi for kultur, næring og teknologi der musikken står sentralt.

KI og mediestøtte

Utviklingen av KI-musikk skaper også andre utfordringer. Høsten 2025 oppstod en sak der en lokalradio benyttet KI-generert musikk samtidig som den mottok mediestøtte. Slike tilfeller viser behovet for klare grenser mellom offentlig støtte og lovlig bruk av opphavsrettsbeskyttet materiale. TONO foreslår derfor at:

- Mediestøtte ikke bør tildeles radio- og TV-kanaler som benytter ulovlige KI-verk
- Næringsvirksomhet og kulturpolitikk skilles tydelig, slik at støtteordninger ikke påvirker konkurransen mellom kollektive forvaltningsselskaper

3. MUSIKK I SPILL

Kapittel 15.1.3: Spillmusikk

TONO deler utvalgets vurdering av vekstpotensialet for norsk musikk i spillmarkedet. For å legge til rette for dette har TONO gitt medlemmene mulighet til egenforvaltning av bestillingsverk for spillmusikk. Det er derfor ikke korrekt, slik det står på side 390, at TONO har en praksis som hindrer medlemmer i å holde enkelte verk utenfor forvaltningen.

Den største utfordringen knyttet til lisensiering av spillmusikk er at plattformene som tilgjengeliggjør musikken i stor grad fraskriver seg ansvar for lisensiering, til tross for at reglene er klare. For primærbruk på spillplattformer opplever TONO at spillplattformene ikke tar ansvar for den tilgjengeliggjøringen de utfører, men skyver ansvaret over på spillprodusenten. Dette skaper et betydelig press på opphaver om å akseptere såkalte “buy out”-avtaler, der rettighetene kjøpes ut i sin helhet.

Det samme gjelder sekundærbruk, som opptak og strømming av spillmusikk. Denne praksisen gjør det svært krevende å etablere rettferdige lisensavtaler for bruk av musikk i spill, og forklarer hvorfor det fortsatt mangler avtaler med plattformer som Twitch, slik utredningen beskriver i punkt 15.1.3 på side 389.

TONO forventer at gjennomføringen av plattformansvaret i artikkel 17 i digitalmarkedsdirektivet vil bidra til å styrke plattformenes ansvar. Som TONO påpekte i sitt hørings svar av 15. mars 2024 til endringer i åndsverkloven mv. (gjennomføringen av digitalmarkedsdirektivet), er det avgjørende at bestemmelsen implementeres lojalt og i tråd med direktivets klare føringer for plattformenes lisensansvar. En slik gjennomføring vil sikre at rettighetshaverne får beskyttelse fra start, slik at musikkbruk skjer på lovlig grunnlag. Det vil også gi brukerne tydelighet i plikter og rammer, og dermed redusere risikoen for urettmessig bruk. Det er nødvendig med en tydelig ansvarliggjøring av spillplattformenes vederlags- og informasjonsforpliktelser for å unngå et «race to the bottom», der rettigheter undergraves og verdien av musikk svekkes.

4. KONSERTØKONOMIEN

Kapittel 15 – Levende musikk og pengestrømmer

«Levende musikk er den største inntektskilden i norsk musikkbransje med konserter, festivaler og eventer som genererer betydelige pengestrømmer. Inntekter fordeles mellom arrangører, artister, bransjeaktører, rettighetsorganisasjoner og opphavere etter ulike avtaler som fordeler inntjening og risiko. Økte utgifter og ansvar for promotering legger press på artistøkonomien, mens arrangørøkonomien opererer med høy risiko og lave marginer» (Kap. 15).

Både profesjonelle arrangører som symfoniorkestre, helårsarrangører, festivaler og frivilligheten står i en krevende situasjon med lavere marginer og høyere risiko. Private givere og sponsorer utgjør viktige bidrag for et bredt og inkluderende musikkliv. De statlige, fylkeskommunale og kommunale støtteordningene er imidlertid også svært viktige virkemidler for å sikre arrangørene en bærekraftig og mer forutsigbar økonomi. Offentlig støtte til konsertarrangører bidrar til både kulturelt mangfold, lokal økonomisk utvikling og et bredere musikktilbud for befolkningen. God arrangørpolitikk er god opphaverpolitikk. Alle musikkopplevelser starter med et musikkverk. Konsertøkonomien utgjorde i 2023 ca. 4,1 milliarder kroner av bransjens totaløkonomi på 6,4 milliarder. Opphavernes totale andel av dette utgjør 2,6 prosent. Dette understreker behovet for ordninger som også kommer opphavere til gode.

5. SAMISK MUSIKK OG MINORITETSMUSIKK

Kapittel 5 – Samisk joik og musikkliv

TONO støtter utvalgets vurdering i at det samiske joik- og musikkfeltet må anerkjennes som et samlet kulturfelt, og at det samiske musikkfeltet må styrkes. TONO anser det som avgjørende at det blir etablert et Joikefond for å forvalte de økonomiske rettighetene til joik, på samme måte som etablering av en statlig kompensasjonsordning for andre tradisjonelle musikkuttrykk.

TONO stiller seg imidlertid ikke bak utvalgets forslag om at TONO skal innføre en egen rettighetskategori eller et digitalt vannmerke for joik. Et slikt ansvar kan ikke pålegges et privat samvirkeforetak. Vern til opphavere som skaper åndsverk er dessuten fundert i åndsverkloven. TONO har ikke mandat til å utvide åndsverklovens virkeområde til å gjelde kunstneriske uttrykk som etter gjeldende rett ikke er opphavsrettslig beskyttet. Dersom det er behov for lovendringer eller et eget regelverk, er det staten, ikke TONO, som må iverksette et slikt arbeid.

Kapittel 7 – Samisk, minoritets- og folkemusikk

TONO støtter utvalgets anbefalinger og vil særlig fremheve forslaget om en egen kompensasjonsordning gjennom et statlig fond. Dette er i tråd med hva TONO tidligere har spilt inn.

6. MERVERDIAVGIFT

Kapittel 18.4 – Merverdiavgift

Dagens merverdiavgiftsregelverk for opphavsrett er uklart og hemmer profesjonalisering og næringsvekst i musikkbransjen. Særlig skaper Merverdiavgiftsloven § 3-7 (4) usikkerhet for opphavere som driver gjennom aksjeselskap, der ulik praksis fører til «inneklemt moms» og en reell kostnadsbelastning for dem som skaper musikken. Dette svekker konkurranseevnen og gir insentiver til utflytting av rettigheter og virksomhet til land med mer forutsigbare rammebetingelser.

For å sikre likebehandling, verdiskaping og at musikkvirksomheter forblir i Norge, må regelverket moderniseres og forenkles. TONO anbefaler en helhetlig reform med lav kultur moms, gjerne 0 som på litteraturfeltet eller 6 prosent som i Sverige, med full fradragsrett, kombinert med frivillig registrering og et sterkt momskompensasjonsregime for frivillig sektor. Dette vil skape et bærekraftig system som støtter både det profesjonelle og det frivillige musikklivet, og legger til rette for fortsatt vekst i norsk musikkexport. TONO støtter derfor Musikklandets anbefaling om at merverdiavgift for musikksektoren utredes.

7. DET NORSKE KOMPONISTFOND

Kapittel 12.1.5 – Det norske komponistfond

TONO støtter formålet med Det norske komponistfond og anerkjenner fondets store betydning for å stimulere til ny norsk musikk. Investering i å skape ny norsk musikk gjennom fondet sikrer framtidige inntekter til rettighetshavere. TONO ønsker at ordningen videreføres, men vi ønsker en dialog om finansieringen av den. Etter loven finansieres denne særnorske ordningen gjennom et trekk på 2 prosent av TONOs lisensinntekter for bruk av norske og internasjonale rettighetshavers musikk. Loven vil også pålegge utenlandske aktører å trekke 2 prosent når de lisensierer bruk av musikkverk i Norge. TONO erfarer at det i liten grad skjer, og at slike lovbrudd ikke får konsekvenser. Resultatet er at TONOs utenlandske konkurrenter får en konkurransevridende fordel når de opererer i TONOs hjemmemarked, som er svært uheldig for TONO.

I sine forarbeider til loven om kollektiv forvaltning Prop. 53 L (2020-2021) slo Kulturdepartementet fast at regelverket for Det norske komponistfond var i samsvar med gjeldende EU-rett. TONO vil imidlertid peke på at grensedragningen opp mot forståelsen og innholdet i CRM-direktivet er kompliserende, og vi imøteser en dialog med departementet om dette.

AVSLUTNING

TONO takker for muligheten til å gi innspill, og står til disposisjon i det videre arbeidet med å styrke norsk musikkliv og norsk musikkøkonomi, og utvikle Norge som et musikkland.

(sign)

Karl Vestli

Administrerende direktør

TONO